

CASTELL, Xisca; CREMADES, Elga; VANRELL, Maria del Mar (coord.) (2023).
Actituds i usos lingüístics dels joves de les Illes Balears.
Palma de Mallorca: Govern de les Illes Balears. Direcció General de Política
Lingüística. Universitat de les Illes Balears. 177 p.

El reconeixement de la importància dels joves en la continuïtat de la llengua catalana ha generat una anàlisi extensa de la realitat sociolingüística d'aquest sector de la població en els diversos territoris de la catalanofonia (Pradilla, 2015). Les Illes Balears no en són cap excepció i, des d'aquesta consciència, la Direcció General de Política Lingüística del seu Govern encarregà al Grup de Recerca Sociolingüística de les Illes Balears (GRESIB) un estudi sobre els usos lingüístics i els discursos sociolingüístics del jovent illenc, el producte del qual és aquest llibre que es ressenya.

La recensió s'escriu en temps estranys, en què el nou Govern del Partit Popular, establert el mateix any de la publicació de l'estudi, ha suprimit l'ens promotor de la recerca, diluint-ne les funcions, que han deixat d'estar recollides en un organisme específic explícitament destinat a la llengua catalana.

El llibre el coordinen Xisca Castell, Elga Cremades i Maria del Mar Vanrell (Universitat de les Illes Balears), investigadores destacades en el camp de la llengua i la sociolingüística catalanes, i hi proposen quatre objectius generals, tres de caràcter empíric i un darrer de caràcter aplicat, i tots en relació amb la població jove. Aquests objectius són: *a)* comprendre els processos que afavoreixen o dificulten l'ús del català i d'altres llengües en contextos diferents, *b)* aprofundir en el coneixement de les normes d'ús lingüístic predominants, *c)* analitzar els discursos sociolingüístics que es produeixen i *d)* elaborar un seguit de recomanacions per millorar la incidència de les polítiques lingüístiques aplicades sobre l'increment de l'ús del català. Per fer-ho, els diferents autors articulen, en la seva anàlisi, dades quantitatives i qualitatives. Depenent del capítol, les dades quantitatives provenen d'enquestes sociolingüístiques (*Enquesta sociolingüística*, 2004, i *Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears*, 2014) o sobre consum cultural (ECCIB, 2016), mentre que les dades qualitatives emanen tant d'entrevistes personals com de grups de discussió i de fitxes d'usos lingüístics i hàbits de lleure. En total, la part qualitativa comptà amb cent vint-i-quatre participants, dels quals quaranta-tres van ser entrevistats individualment, seixanta-dos van formar part d'un dels disset grups de discussió que es van organitzar i dinou van emplenar les fitxes d'usos lingüístics i hàbits de lleure.

Pel que fa a l'estructura, el llibre consta de vuit capítols; d'aquests, els quatre centrals (del tercer al sisè) es refereixen pròpiament a l'exploració de les actituds i els usos lingüístics dels joves. La combinació encertada de dades quantitatives i qualitatives permet al lector fer-se una idea complexa i profunda de les diferents dimensions que caracteritzen la situació sociolingüística de les Illes Balears.

El marc interpretatiu que guia l'anàlisi, explicitat per Joan Pujolar al primer capítol, és el de la perspectiva biogràfica. L'enfocament en la biografia, desenvolupat ja en altres estudis del mateix caire (González *et al.*, 2014), permet als autors evitar posar un pes excessiu sobre els «parlants nadius», a l'hora d'explicar els comportaments lingüístics, i fer notar que tant les ideologies com els usos lingüístics estan lligats als esdeveniments i les trajectòries de les persones. Uns recorreguts vitals que incorporen el lloc de naixement i la família d'origen, però que van molt més enllà.

L'afirmació que els usos lingüístics es construeixen en les pràctiques socials comporta entendre i reconèixer que la persona té unes facultats i una agència per actuar en context. I si la biografia també té relació amb les ideologies lingüístiques és perquè aquestes últimes són emprades pels subjectes fonamentalment per narrativitzar-se i dotar de coherència la seva identitat i les seves pràctiques.

Des d'aquesta perspectiva, el primer capítol d'anàlisi (el tercer), dedicat a l'ús de les llengües en els diferents contextos, fa un recorregut pels diversos moments i transicions vitals en què es donen les condicions perquè els parlants modifiquin els seus usos lingüístics i/o les normes d'ús lingüístic (*mudes lingüístiques*). Així, per exemple, l'escola és el primer escenari on es produeixen canvis lingüístics respecte a la llengua que es parla a la llar, o la feina pot ser un espai en el qual es fa un ús actiu d'una llengua que no és la inicial. A partir de les dades quantitatives, els autors estableixen cinc perfils biogràfics segons la llengua inicial i la tendència a la muda. D'una manera general, però, els catalanoparlants inicials muden més que no pas els no catalanoparlants inicials, i la diferència és molt més acusada el 2014 que el 2004.

El quart capítol se centra en els usos lingüístics dels joves illencs en les seves activitats de lleure. Segons les dades de l'ECCIB 2016, la població jove és la més *activa culturalment* i, per tant, aquella a qui afecten més els usos lingüístics predominants en aquest àmbit. D'aquí ve la importància cabdal de parar atenció a aquesta part del llibre i als resultats que s'hi il·lustren. Pel que fa a la presència i l'ús del català en els productes audiovisuals, es destaca no només la necessitat d'incrementar-ne l'oferta, sinó també la de fer-la més visible, ja que s'observa que una gran part dels joves la descobreixen.

El cinquè capítol es dedica a comprendre les normes d'ús lingüístic que guien les tries lingüístiques dels joves en les diferents situacions comunicatives. Entenent que en les interaccions amb interlocutors coneguts sol predominar el monolingüisme diàdic (s'acostuma a usar sempre la mateixa llengua i aquesta és una de sola), el capítol posa l'atenció en els intercanvis amb desconeguts. La tendència general, tant segons les dades quantitatives com les qualitatives, és la convergència lingüística, i la propensió dels catalanoparlants inicials a convergir al castellà augmenta significativament el 2014 respecte del 2004, com també ho fa la proporció de no catalanoparlants inicials que reporten que no s'adrecen mai a ningú en català. Contràriament, els percentatges de parlants que no s'adrecen mai a l'interlocutor en castellà són ínfims. De fet, a partir de les dades de les entrevistes i dels grups de discussió, s'hi identifiquen, seguint la terminologia de González *et al.* (2014), castellanoparlants aguts, però, en cap cas, catalanoparlants aguts.

L'última anàlisi que es realitza, continguda en el sisè capítol, està lligada a les actituds i les ideologies lingüístiques del jovent illenc. Tot i que cada vegada més les identitats etnolingüístiques es reconeixen com a menys significatives, hi continuen sent presents, en relació amb les ideologies de l'autenticitat (Woolard, 2016), i, tal com expliquen alguns informants, això impedeix que els nouvinguts tinguin el català com a llengua de trobada i d'acollida. D'altra banda, el capítol reserva un subapartat a la relació dels joves amb les varietats geogràfiques, amb la correcció i amb la llengua estàndard, en què es mostra que alguns joves estan fortament identificats amb la varietat i rebutgen l'estàndard, el qual és percebut com quelcom extern. En canvi, el castellà es considera una llengua anònima, és a dir, no lligada a cap identitat etnolingüística concreta. Finalment, es posa de manifest que els joves són conscients de la minorització de la llengua.

A partir de totes les anàlisis anteriors, les autores fan un seguit de recomanacions i de propostes orientades a la dinamització de la llengua. En destaquem la idea que la situació d'una llengua depèn d'una gran varietat de factors, molts dels quals no són estrictament lingüístics, i que les mesures polítiques que hi incideixen són moltes més de les que es podria pensar i van més enllà d'aquelles explícitament adreçades a l'ús de la llengua. Per tant, les accions proposades han de ser coherents amb les actuacions en altres àmbits. Així mateix, les actituds, les ideologies i els usos lingüístics dels joves no estan separats dels de la resta dels ciutadans, qüestió que s'ha de tenir en compte a l'hora de dissenyar i d'implementar mesures.

En definitiva, tot i les analogies i les semblances que el llibre posa de manifest, pel que fa als usos i les ideologies lingüístics, entre les Illes Balears i altres territoris amb llengües minoritzades o altres territoris de llengua catalana —un fet en si mateix rellevant—, el lector interessat hi trobarà una visió holística de com les particularitats de les Illes Balears (insularitat, dependència del sector de serveis i estacionalitat) incideixen en la situació de la llengua. Escrit d'una manera accessible i detallada, és de lectura obligatòria per a tothom que vulgui conèixer —i transformar— la realitat sociolingüística de les Illes.

Adriana EIXARCH ALEJOS
Universitat de Barcelona

BIBLIOGRAFIA

- GONZÀLEZ, Isaac; PUJOLAR, Joan; FONT, Anna; MARTÍNEZ, Roger (2014). *Llengua i joves. Usos i percepcions lingüístics de la joventut catalana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- PRADILLA, Miquel Àngel (2015). *La catalanofonia: Una comunitat del segle XXI a la recerca de la normalitat lingüística*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- WOOLARD, Kathryn A. (2016). *Singular and plural: Ideologies of linguistic authority in 21st century Catalonia*. Oxford: Oxford University Press.

CORRESPONDÈNCIA: Adriana Eixarch Alejos. Universitat de Barcelona. Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació. Gran Via de les Corts Catalanes, 585. 08007 Barcelona. A/e: adriana.eixarch@outlook.com.